

Олена Василевич,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник – Оксана Писарчук,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні суспільні трансформації, що відбуваються в Україні, зумовлюють зростання уваги до проблеми розвитку соціальної активності молоді як стратегічного ресурсу сталого розвитку держави. У цьому контексті особливого значення набуває феномен лідерства, який розглядається не лише як індивідуальна характеристика особистості, а як соціально зумовлений процес впливу, взаємодії та відповідальності за спільні результати. Заклади вищої освіти виступають важливим соціокультурним простором, у межах якого формується громадянська позиція, система цінностей та готовність молоді до активної участі в суспільному житті [1; 3]. Саме в університетському середовищі створюються умови для усвідомлення здобувачами вищої освіти власного потенціалу, зокрема лідерського, та можливостей його реалізації в інтересах академічної спільноти й ширшого соціального простору.

У науковому дискурсі поняття «лідерський потенціал» розглядається у тісному зв'язку з категорією потенціалу особистості, що інтерпретується як сукупність внутрішніх можливостей, ресурсів і здібностей, здатних до актуалізації за наявності відповідних умов. Потенціал у філософському та педагогічному розумінні постає як прихований ресурс, який не є статичною характеристикою, а розгортається у процесі діяльності, соціальної взаємодії та самореалізації [2]. Такий підхід дозволяє розглядати розвиток особистості не як лінійне накопичення якостей, а як динамічний процес переходу можливостей у реальні прояви.

Лідерський потенціал здобувачів вищої освіти доцільно трактувати як інтегративну характеристику, що поєднує знання про природу лідерства, систему ціннісних орієнтацій, готовність до відповідальної взаємодії та здатність здійснювати вплив у межах соціальної групи [5]. Його специфіка полягає у тому, що він формується не лише на основі індивідуальних якостей, а й у взаємозв'язку з очікуваннями, нормами та цінностями університетської спільноти. Лідерство в такому контексті постає як соціальна роль, визнана групою, та як процес спільної діяльності, спрямований на досягнення суспільно значущих цілей.

Аналіз теоретичних підходів до розуміння лідерства свідчить про його міждисциплінарний характер. Соціологічні концепції акцентують увагу на взаємозв'язку лідерства з владою, статусом і структурою групи, психологічні — на індивідуальних характеристиках, мотивації та механізмах впливу, а педагогічні — на можливостях цілеспрямованого формування лідерських якостей

у процесі освітньої діяльності [4]. У сучасних дослідженнях дедалі більшого поширення набуває компетентнісний і ціннісний підходи, у межах яких лідерство розглядається як здатність діяти відповідально, орієнтуючись на благо спільноти, а не лише на досягнення особистих цілей [3].

Особливої уваги заслуговує концепція лідерства-служіння, яка розкриває лідерство як форму соціальної відповідальності та морального впливу. У цій парадигмі лідер постає не як домінуюча фігура, а як ініціатор і координатор спільної діяльності, здатний підтримувати розвиток інших, формувати довіру та сприяти згуртованості групи. Для університетського середовища така модель є особливо актуальною, оскільки відповідає гуманістичним засадам освіти та сприяє формуванню соціально зрілих здобувачів вищої освіти, орієнтованих на служіння спільноті.

Розвиток лідерського потенціалу здобувачів вищої освіти відбувається в контексті діяльності соціальної групи, яка виступає простором соціалізації, взаємодії та самоствердження. Група формує систему норм, ролей і очікувань, у межах яких можливе виникнення лідерських проявів. Визнання групою, довіра та референтність є тими чинниками, що забезпечують реальну можливість реалізації лідерського потенціалу. Таким чином, лідерство не може існувати поза груповою взаємодією, а його ефективність визначається якістю комунікації та співпраці між учасниками спільної діяльності [4; 5].

У педагогічному вимірі розвиток лідерського потенціалу розглядається як цілеспрямований процес, що потребує створення відповідних педагогічних умов. Педагогічні умови у цьому контексті постають як сукупність організованих впливів і обставин університетського середовища, які сприяють актуалізації внутрішніх ресурсів особистості, формуванню мотивації до лідерства та набуттю досвіду відповідальної соціальної взаємодії. Вони забезпечують поєднання навчальної, виховної та соціальної складових освітнього процесу й створюють простір для самореалізації здобувачів вищої освіти.

Важливою умовою розвитку лідерського потенціалу є утвердження цінності лідерства в університетській спільноті як норми соціальної поведінки. Це передбачає формування корпоративної культури, у якій лідерство асоціюється з відповідальністю, служінням і партнерством. Значну роль у цьому процесі відіграє позиція викладачів, кураторів і адміністрації, які через власний приклад, стиль взаємодії та готовність до діалогу створюють модель лідерської поведінки для здобувачів вищої освіти.

Не менш значущою є організація освітнього простору, у якому здобувачі вищої освіти мають можливість брати участь у різних формах діяльності – академічній, громадській, проєктній, волонтерській. Саме у таких видах діяльності відбувається практичне засвоєння лідерських ролей, формуються навички командної взаємодії, відповідального прийняття рішень та рефлексії власного досвіду. Університетське середовище, яке надає простір для ініціативи та підтримує активність молоді, створює передумови для стійкого розвитку лідерського потенціалу.

Особливого значення набуває рефлексивний вимір лідерського розвитку, що забезпечує усвідомлення здобувачами вищої освіти власних сильних і слабких сторін, корекцію поведінки та формування здатності до саморозвитку. Рефлексія дозволяє інтегрувати отриманий досвід, співвідносити особисті цілі з цінностями спільноти та усвідомлювати соціальні наслідки власних дій. Саме через рефлексивне осмислення діяльності лідерський потенціал набуває цілісності та стабільності.

Таким чином, розвиток лідерського потенціалу здобувачів вищої освіти в університетському середовищі слід розглядати як складний, багатовимірний процес, що ґрунтується на поєднанні особистісних ресурсів і соціально-педагогічних умов. Лідерство у цьому контексті постає як ціннісно зорієнтована взаємодія, спрямована на спільне благо, а університет – як простір, у якому формується покоління соціально активних, відповідальних і здатних до служіння фахівців.

Список використаних джерел

1. Братко М. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. Збірник наукових праць «Педагогічний процес: теорія і практика», 2015. Випуск 1-2. С.11-17.

2. Волківська Д. А Критерії та показники розвитку лідерського потенціалу студентського активу. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. № 4. С. 151-155.

3. Гаврилюк М. В. Феномен лідерства в університетській освіті. На матеріалах Англії та Уельсу: навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. 132 с.

4. Грищенко І.М. Теоретико-методологічні засади лідерства. Наукові розвідки з державного та муніципального управління збірник наукових праць. Випуск 1/2015. С. 110-122.

5. Іващенко А. Активізація лідерського потенціалу студентів вищих навчальних закладів у процесі позанавчальної діяльності на засадах компетентнісного підходу. Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія. 2013. Вип. 28(2). С. 117-123.